

T-TUDOK

Tudásmenedzsment és Oktatáskutató
Központ Zrt.

Lannert Judit

A magyar közoktatás aktuális kihívásai

MTA TK Kisebbségkutató Intézet

2015. március 24.

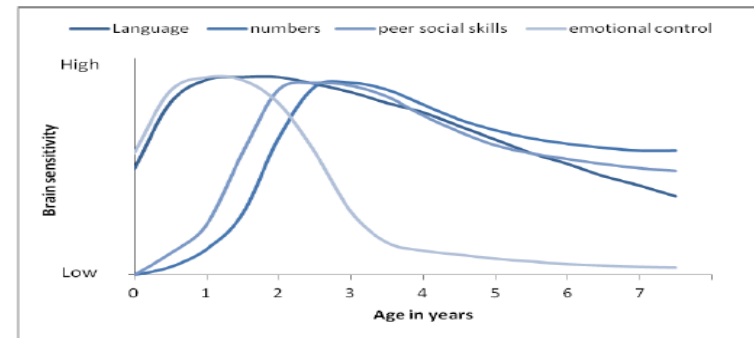
**SZOLIDARITÁS ÉS SZERKEZETVÁLTÁS: AZ INFORMÁLIS INTÉZMÉNYEK
SZEREPE A ROMA GYEREKEK OKTATÁSÁBAN CÍMŰ KONFERENCIA**

Oktatáson kívüli: A szegénység és gyermekszegénység adatai és következményei

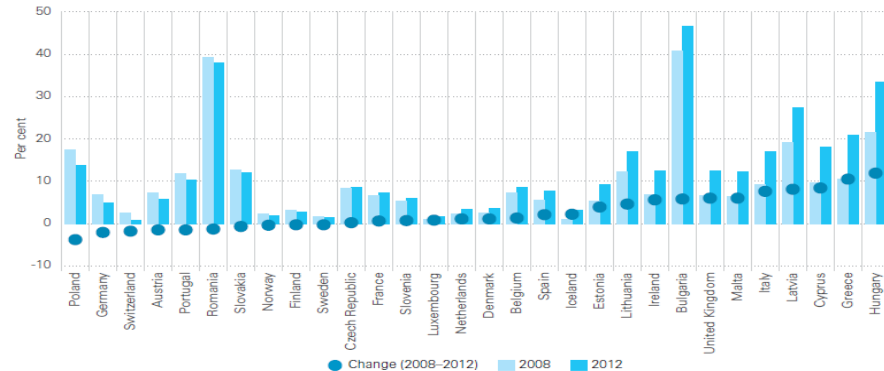
- A nyomor akadályozza a kognitív funkciókat, mert a szegénységből fakadó folyamatos erőfeszítések, aggodalmak felemészítik a mentális kognitív kapacitásokat, így nem marad belőle más feladatokra. (Mani A. et als: Poverty Impedes Cognitive Function, Science, 2013 augusztus)
- A roma fiatalok lemaradása szinte teljes mértékben a szegénységre, a szülők iskolázatlanságára és a munkapiacról való kiszorulásukra, valamint az ebből fakadó hátrányokra vezethetőek vissza Gábor Kertesi – Gábor Kézdi (2011): The Roma/Non-Roma Test Score Gap in Hungary. In: American Economic Review 101(3) 519–525.

Figure 2. Sensitive periods in early brain development

Source: Council for Early Child Development (2010).

Figure 5 Change in severe child material deprivation in Europe (2008–2012)

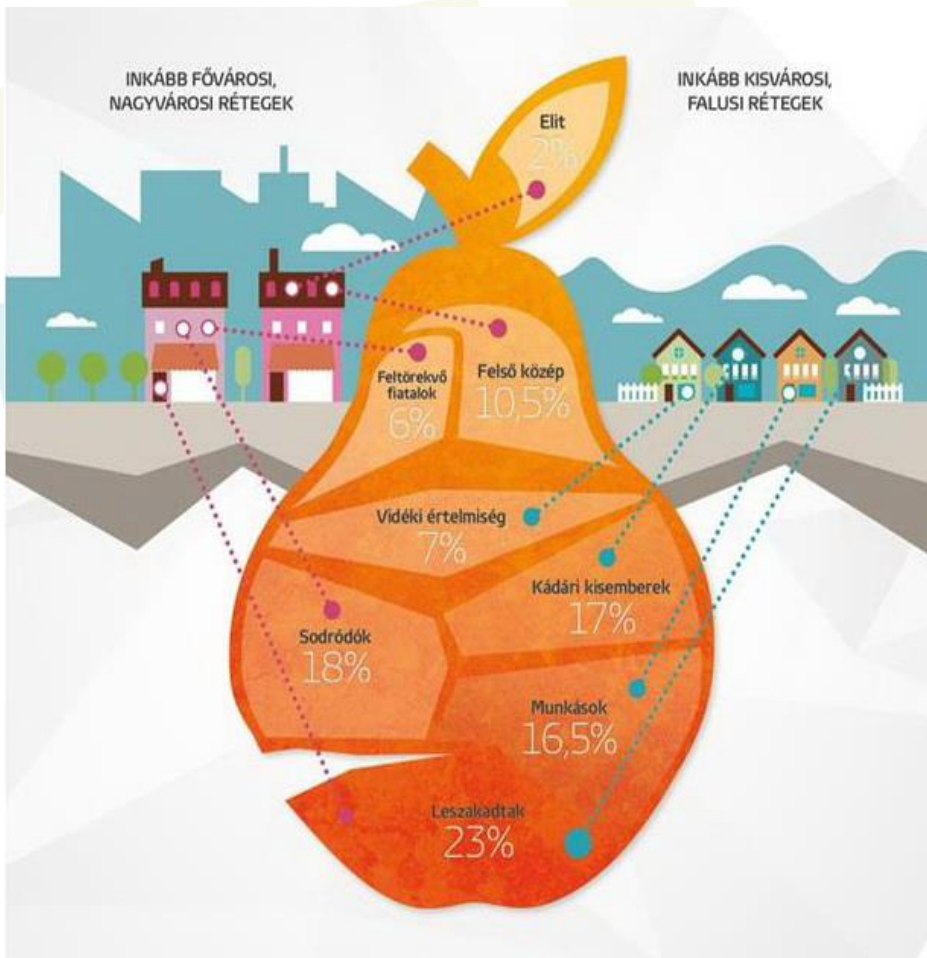

Source: Eurostat.
Note: No data for Croatia.

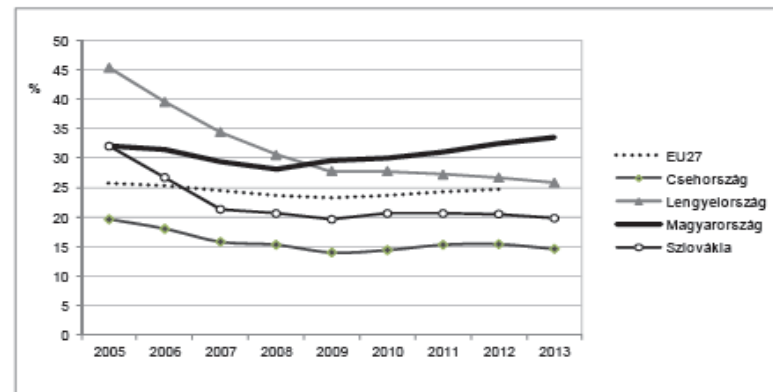

T-TUDOK

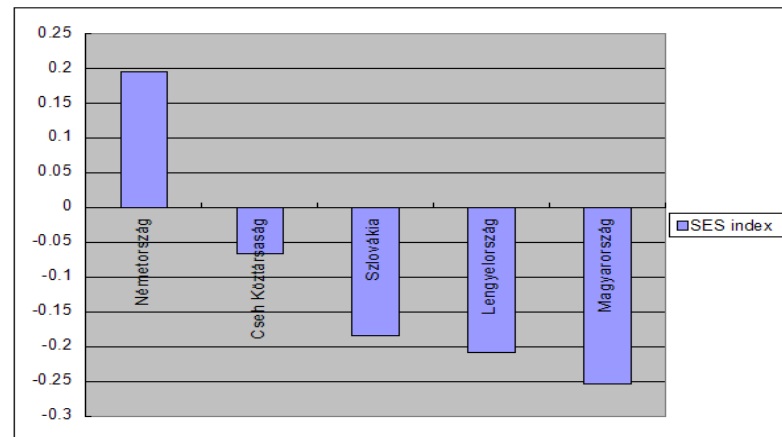
Tudásmenedzsmet és Oktatáskutató
Központ Zrt.

8. ábra. Szegénységgel és társadalmi kirekesztéssel veszélyeztetettek aránya a visegrádi országokban, 2005–2013 (%)

Forrás: EU-SILC adatok, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=t2020_50

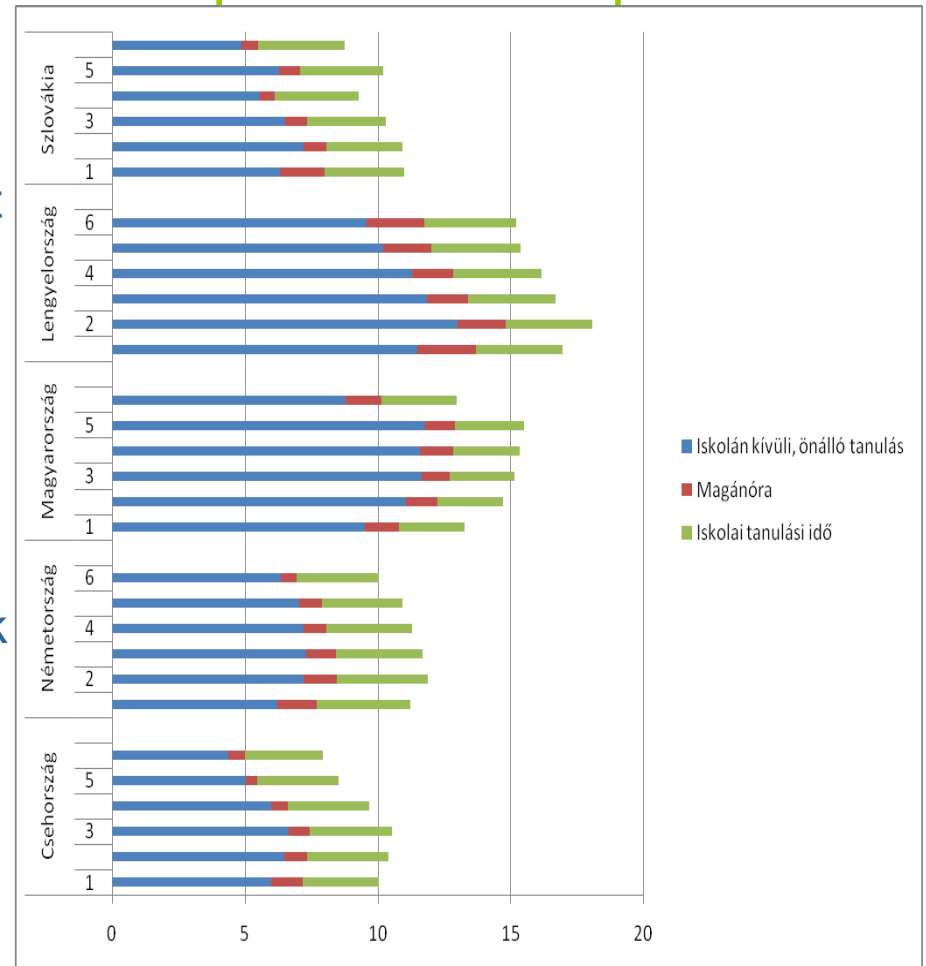

Oktatási terület makroszintje

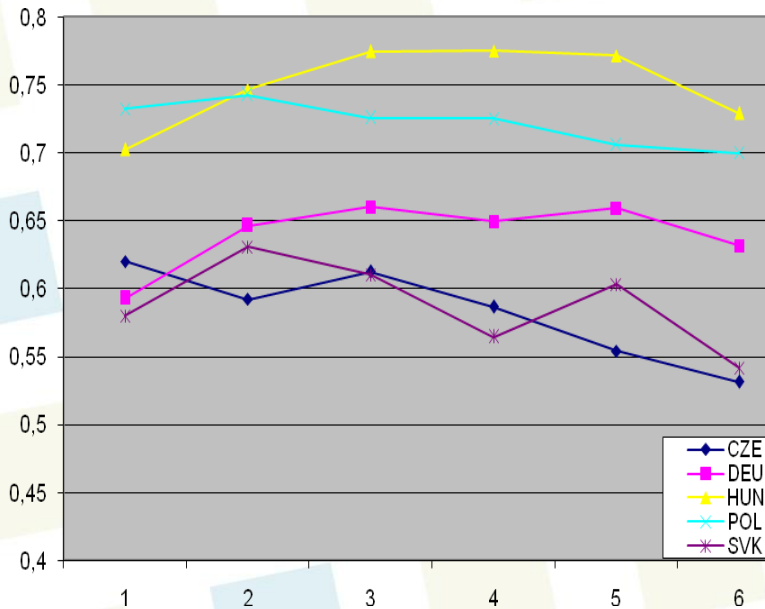
A tényekre alapozott, gyermekközpontú szakmapolitika hiánya

- A magyar gyerekek a nemzetközi átlagnál kevesebbet hiányoznak az iskolából, több leckét írnak, többet magolnak és kevesebb eredményt érnek el. (PISA, Eurydice)
- A zsúfolt tananyag és az egy tantárgyra jutó alacsony óraszám, valamint az egész napos kötelező bennlét együtt azt eredményezi, hogy a fiatalok számára a tanulást az örömtelen, fárasztó és időigényes magolás jelenti. Nincs kellő idő és türelem a gondolkodás és kreativitás fejlesztésére.

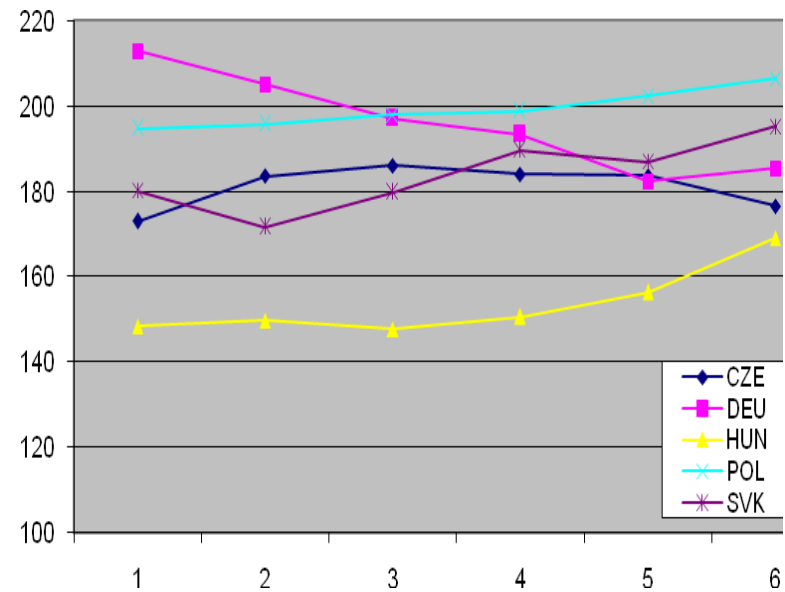

Tanulásra szánt idő a matematika területén képeszségintenként az öt országban, PISA 2012

**A különórás tanulás aránya a
matematikatanulásra fordított
összidőn belül**

**Az iskolai matematikatanulásra
fordított idő (percben)**

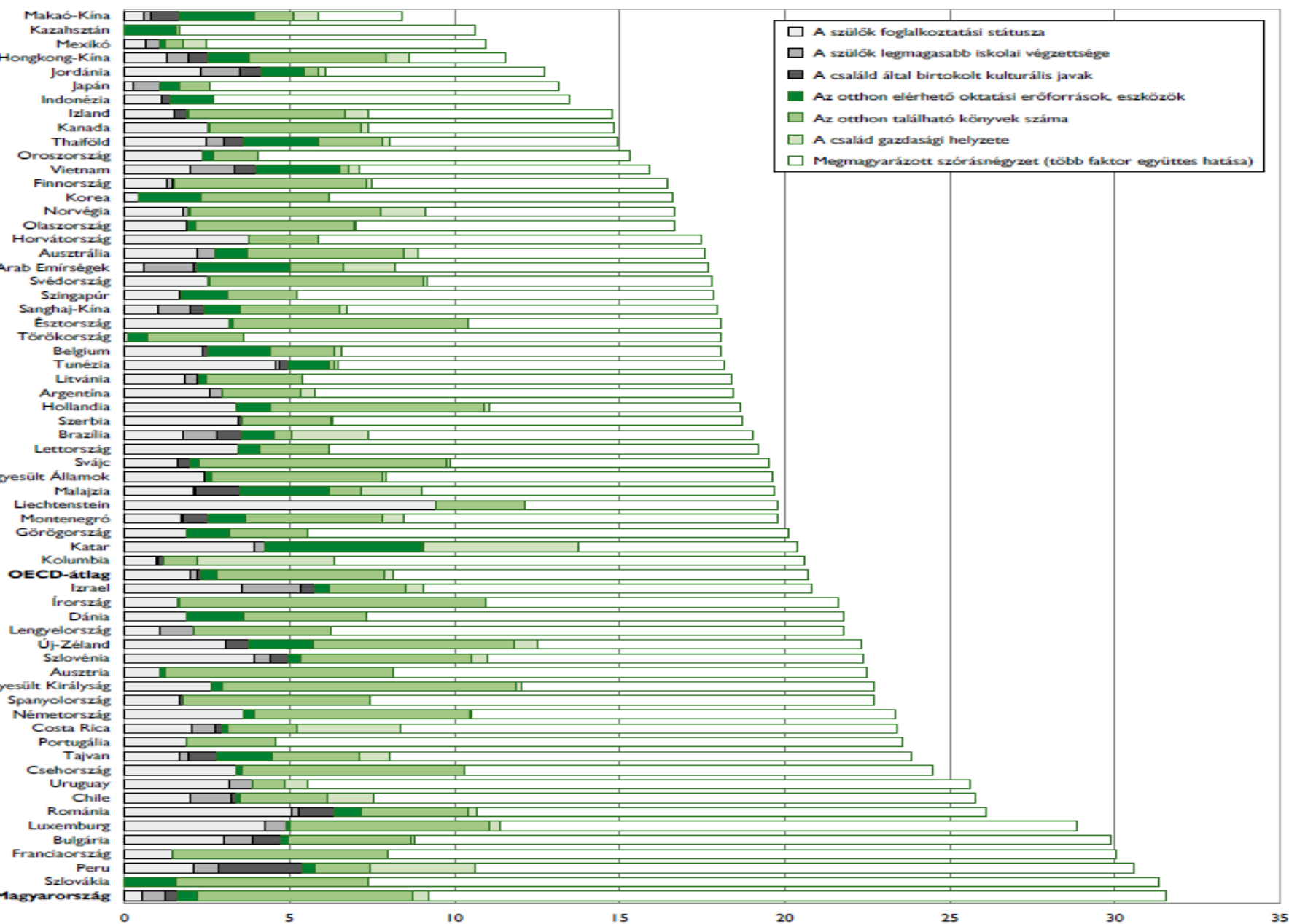
Az oktatás mikroszintje, a pedagógus eszköztelensége és nem megfelelő értékelési gyakorlata

- **Pygmalion hatás:** Az önbeteljesítő prófécia hatásait a szociológiai szakirodalomban Merton azonosította először (Merton, 1948). A pedagógus a felületes benyomás alapján rögtön **beskatulyázza a tanulót** és tereli így ennek megfelelően magas vagy alacsony elvárásokkal a végül beteljesülő végzet felé
- **Az önmagukat fenntartó, visszaigazoló elvárások hatásai:** Először Cooper és Good írtak (*Cooper and Good, 1983*). Az a lényege, hogy a **pedagógus a kezdeti elvárásoknak megfelelően alakítja ki a nevelési környezetet, nem figyelve a tanuló adott jelzéseire**, teljesítményére. Így ha a tanuló a portfóliója alapján átlagosnak mondható, hiába old meg majd feladatokat gyorsabban, a pedagógus továbbra is egy átlagos tanulónak kijáró környezetet és elvárást állít fel, konzerválva a tanulót az adott szintjére.
- Hogyan működik a valóságban? Azokat a tanulókat, akiktől többet várnak el, a magasabb teljesítmény esetén dicsérik meg, míg azok esetében, ahol nem várnak el ilyen sokat, ott azzal is megelégednek, ha nem olyan magas a teljesítménye, de nem is dicsérik olyan sokat őket (*Rubie-Davis, 2010*). A gyengébbnek tartott tanulók esetében a pedagógus nem várja ki a tanuló válaszát és többet lép interakcióba a jobbnak ítélt tanulóval (*kudarckerülés*). Azokban az osztályokban, ahol a pedagógus magas elvárásokat támaszt, a gyerekek többet fejlődnek és az önértékelésük és ezzel együtt a teljesítményük is javul. **Az alacsony elvárások** (rossz értelemben vett differenciálás, amikor nem a tanítási módszert változtatják meg, hanem leszállítják az elvárás szintjét, hogy olcsó sikerélményhez juttassák a gyereket) **viszont egy negatív spirált indítanak el**. Ha egy tanuló folyamatosan alulteljesít, illetve soha nem várnak el tőle sokat, akkor egy idő után azt gondolja, hogy ő sohasem tudja megoldani a feladatokat és kialakul egy ún. **tanult tehetetlenség** (helplessness), amikor már anélkül feladja, hogy bármilyen kísérletet tenne a megoldásra.

Friss kutatások is alátámasztják a pedagógusok többségének beskatulyázó, a tanuló valós igényeire kevésbé reflektáló magatartását

- A kompetenciamérés adatai azt mutatják, hogy Magyarországon az általános iskolában működik a Pygmalion és Gólem hatás, majd amikor a tanulók már bekerülnek a középfokú intézményben, működésbe indul az önigazoló, önmagukat fenntartó elvárások mechanizmusa.
  - A pedagógusok jellemzően a hátrányos helyzetű tanulókat hajlamosak alulértékelni.
  - Az egyik évben alulértékelt diákok között jóval magasabb a következő évben szintén alulértékelt aránya, és ugyanez jellemző a felülértékeltre is, bár kisebb mértékben. Mintha egy stigmát vinnének magukkal az általánosból a középiskolába.
  - Úgy tűnik, a tanári értékelés hatással van a későbbi teljesítményre, hiszen a 8.-ban alulértékelt tanulók teszteredménye alacsonyabb lett 10.-re, míg a felülértékelt diákoké javult.
- Egy legfrissebb tanárkutatás eredményei azt mutatják, hogy a pedagógusok módszertani eszközeikben nem differenciálnak, azok leginkább habitusuknak és korábbi saját tanulási módszereik függvényében alakulnak, függetlenek a tanulók igényeitől.

Országok az összes megmagyarázott szórásnégyzet növekvő sorrendjében szerepelnek az ábrán.
 Forrás: OECD, PISA 2012 database, Table II.2.7.

2. ábra: A matematikaeredmények szórásnégyzetének szocioökonomiai változók által magyarázott része országonként

T-TUDOK

Tudásmenedzsment és Oktatáskutató
Központ Zrt.

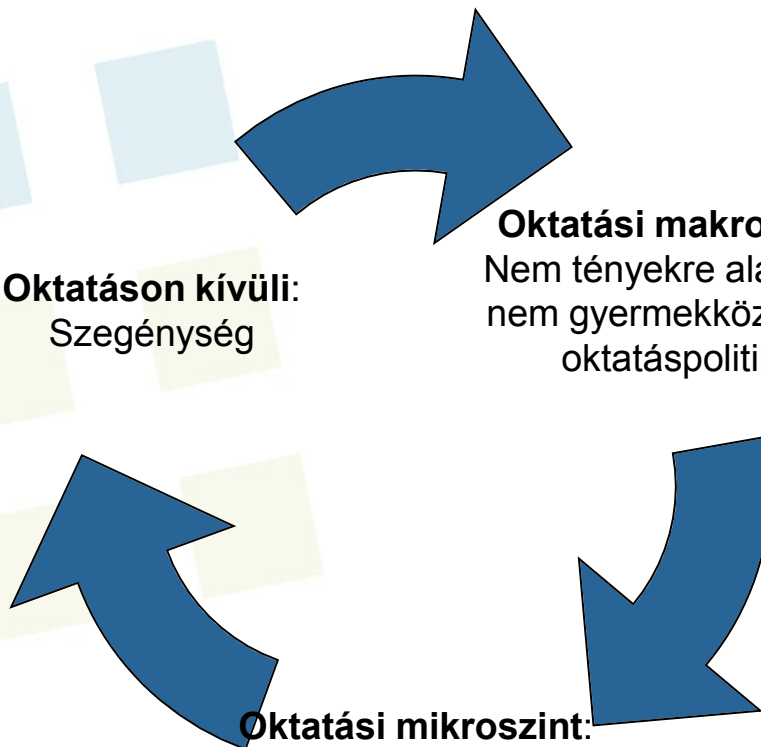

Ördögi kör, amiből ki kell törni

Oktatáson kívüli:
Szegénység

Oktatási makroszint:
Nem tényekre alapozó,
nem gyermekközpontú
oktatáspolitiká

Oktatási mikroszint:
A pedagógusok
eszköztelensége,
beskatulyázó gyakorlata

Tanulságok a hátrányos helyzetű gyerekek informális tanulási formáit támogató szakemberek számára

- A szegénység hatását pusztán az oktatás önmagában nem tudja ellensúlyozni. A koragyermekkor alapvető, ha itt nem alakulnak ki az alapkompenciák, nincs mire építeni. Ezért a koragyermekkor területén ágazati összefogásra lenne szükség.
- Az informális tanulás során amennyiben az nem felkészült pedagógus által irányított/támogatott, akkor a reflektálatlan beskatulyázás vagy a differenciálás jó szándékú, de rossz értelemben vett felfogása (az elvárásokban való differenciálás), célellentétes hatással lehet.
- Kreatív, autonóm, az egyén saját tempójának és igényének megfelelő tanulásra van szükség. Ehhez el kellene távolodni a 19. századi tömegoktatás formáitól egy 21. századi fele. Amennyiben az elavult gyakorlatot erőltetik az informális formák (korrepetálás, tantárgyakra fókuszálás, magoltatás, stb.) úgy csak súlyosbítják a helyzetet.

Minél kevésbé hasonlít a mai magyar iskolára az informális tanulási forma, annál jobb.

T-TUDOK

Tudásmenedzsment és Oktatáskutató
Központ Zrt.

Köszönöm a figyelmet!

lannert.judit@t-tudok.hu